

Stuart Hall, thatcherismi, ideologia-analyysi

HAASTATTELIJA: TAISTO HUJANEN

STUART HALL, syntynyt 1932 Jamaikalla; v. 1951 opiskelemaan kirjallisuutta Oxfordiin, missä myöhemmin kiinnostui elokuva- ja tv-tutkimuksesta; oman määrittelynsä mukaan "poliittinen eläin" vuodesta 1956; varhaisen uusvasemmiston "poliittista sukupolvea", New Left Review'n perustaja ja sen päätoimittajana; tutustui Raymond Williamsiin; siirtyi v. 1964 Birminghamiin, missä Richard Hoggart pani alulle nykykulttuurin tutkimuskeskuksen "Centre for Contemporary Cultural Studies"; aloitti CCCS:ssa tutkijana ja toimi sen johtajana vuosina 1968-1979; vuodesta 1979 lähtien sosiologian professorina avoimessa yliopistossa (Open University).

Tapaan Stuart Hallin kotonaan Lontoossa maaliskuun alussa, poikkeuksellisen kauniina varhaiskevään päivänä. Pääministeri ja populaari-lehdistö yllistävät terrorismin vastaista iskuryhmää onnistuneesta operaatiosta: kolmen aseistamattoman Irlannin tasavaltalaisarmeijan IRA:n jäsenen ampumisesta Gibraltarilla. Ison-Britannian taloudellinen kasvu on kivunnut suurten läntisten teollisuusmaiden kärkeen, punnan arvo nousee. Pääministeri esittelee itsensä radikaalina uudistajana.

Tämän päivän Englannissa ei ole epäilystäkään siitä, kuka määrittelee maan poliittisen päiväjärjestyksen: sen tekee pääministeri

ja hänen nimeään kantava poliittinen liike 'thatcherismi'. Vuonna 1983, Thatcherin ensimmäisen hallituskauden ehdittyä yli puolivälin, Stuart Hall arvioi thatcherismin radikalismia seuraavasti:

"Sen projektina on ollut brittiläisen yhteiskunnan koko sodanjälkeisen suunnan kääntäminen, työväenliikkeen ja muiden edistyksellisten voimien historiallisten saavutusten purkaminen ja yhteiskunnan marsittaminen pakolla, voimalla, kohti menneisyyttä."
(Hall ja Jaques, 11)

Nyt tavatessamme, Thatcherin toisella hallituskaudella, Stuart Hall korostaa enemmän thatcherismin eteenpäin suuntautuvia piirteitä. Suodattaen erilaisia ideologisia aineksia thatcherismi rakentaa kokonaan uudenlaista konservatismia, jonka poliittisena tavoitteena Hallin mukaan on brittiläisen yhteiskunnan "regressiivinen modernisointi", taaksepäin katsova uuden aikaistaminen. Thatcherismista on tullut gramscilaisessa mielessä hegemonistinen liike, joka on ottanut johtoaseman ei vain poliittisesti ja taloudellisesti vaan myös ideologisesti. Stuart Hallin luonnehdinnan mukaan thatcherismi on "ideologista politiikkaa", jossa ideo-

logialla on keskeinen ja samalla tietoinen merkitys poliittisen taistelun osana.

SH: Kaikki huomattavat historialliset liikkeet, joita Gramsci kutsuisi orgaanisiksi yhteiskunnallisiksi liikkeiksi, koostuvat kolmesta ulottuvuudesta: poliittisesta, taloudellisesta ja ideologisesta. Ideologia on näin aina läsnä, aina yksi poliittisen analyysin alue. Mutta se ei sitä vastoin aina ole poliittisen strategian tietoinen osa. Thatcherismin tekee kiinnostavaksi paitsi sen ideologia myös se, että se harjoittaa syvästi ideologista politiikkaa. Se ymmärtää, että ideologian alue on kiinteä osa poliittista taistelua.

Minua tavallaan kiehtoo thatcherismin tietoisesti ideologinen politiikka ja tämä siksi, että jos jotakin olen, olen eräänlainen gramscilainen. Gramscin käsityksessä hegemoniasta on minusta keskeistä se, että siinä ymmärretään ideologian tärkeys. Historiallinen johtajuus, johon hegemonian käsite viittaa, on johtajuutta monella tavalla: älyllisesti, moraalisesti, kulttuurisesti sekä alueella, jota Gramsci kutsuu taloudellisen vallan ytimeksi. Senkaltaista politiikkaa kutsun hegemonistiseksi ja se on politiikkaa, joka pyrkii muutoksiin kaikilla inhimillisen elämän alueilla. Minulle thatcherismi on kaikkein gramscilaisin poliittinen liike, jonka olen elämässäni kokenut, ja siinä kokemuksessa on jotakin huvittavaa. Vasemmisto ei ole koskaan elinaikanani ollut hegemonistinen; nyt elämäni loppua kohden oikeistosta näyttää tulleen hegemonistinen.

TH: Äskettäin julkaistussa artikkelissa (Hall 1988) toteat thatcherismistä, että se harjoittaa laaja-alaista ideologista politiikkaa. Labourin, työväenpuolueen, politiikkaa

kuvaat puolestaan kapeaksi, taktiseksi parlamentarismiksi. Palatkaamme takaisin siihen, mitä sanoit kiehtovaksi thatcherismissä. Onko thatcherismin kiehtovuus sitä, että se merkitsee eräänlaista paluuta takaisin ideologiseen politiikkaan? Olisiko vasemmiston samalla tavalla tehtävä paluu ideologiseen politiikkaan?

SH: Vastaan kyllä, mutta silloin on tarkkaan ymmärrettävä, mitä tarkoitan. En tarkoita, että vasemmiston olisi palattava tiukkaan, opinkappaleista kiinni pitävään, ideologisten itsestäänselvyyksien politiikkaan. Haluan vain korostaa, että sen on toimittava ideologian tasolla, harjoitettava politiikkaansa ideologisesti. Tämä tarkoittaa, että vasemmiston on pyrittävä tietoisesti muuttamaan ihmisten ajattelutapoja, asetettava kysymyksenalaisiksi heidän käsityksensä yhteiskunnasta ja tarjottava niiden tilalle toisenlaisia käsityksiä. Tarkoitan siis jotain aivan muuta kuin ne vasemmistolaiset, jotka vaativat paluuta liikkeen perustajien (Founding Fathers) ajatuksiin.

Thatcherismin kiehtovuus, sen politiikan tietoinen ideologisuus, on siinä, että se on rakentamassa perusteellisesti uudelleen Englannin ja englantilaiset. Se ei vain ilmaise olemassa olevaa yhteiskunnallista konservatismia, vaan rakentaa sen uudelleen. Itse olin jo valmis uskomaan Englannista ja englantilaisista, että maan ja kansan kohtalona on hiljalleen jähmettyvä takapajuisuus. Tietysti silloin on kiehtovaa havaita, että joku pystyy ottamaan ihmisiä niskasta kiinni, muuttamaan heidät amerikkalaisemmiksi tai japanilaisemmiksi. Täällä on nyt tapahtumassa jotakin, jota brittiläiset eivät ole koskaan tehneet ja jonka muut kehittyneet kapitalistiset maat tekivät 1890-lu-

vulla. Imperiumi pystyi pitkään kätkemään emämaan hitaan taantumisen. Tuon historiallisen taantumisen kääntäminen edistykseksi on thatcherismin tavoitteena ja se pyrkii siihen hyvin erikoisella tavalla, jota kutsutaan Britannian "regressiiviseksi modernisoinniksi", taaksepäin katsovaksi uudenaikaistamiseksi. Kuitenkin, taaksepäin katsovasta luonteestaan huolimatta, thatcherismi merkitsee syvällistä historiallista murrosta. Enkä usko vasemmiston pääsevän Britanniassa samaan hegemonistiseen asemaan ilman samanlaista murrosta ja syvyyttä.

TH: Minusta se thatcherismin piirre, mitä kutsut taaksepäin katsovaksi modernisoinniksi, sisältää omalaatuisen sekoituksen erilaisia aineksia: perinteisiä isänmaallisia, kansallisia arvoja yhdistettynä taloudellisten rakenteiden modernisointiin. Olen saanut sen vaikutelman, että talouspolitiikassa nykyinen hallitus on hyvin kansainvälisesti suuntautunut, suorastaan epäisänmaallinen. Mutta samaan aikaan politiikan perustelussa käytetään paljon erilaista nationalistista retoriikkaa. Mihin tätä erikoislaatuista sekoitusta tarvitaan?

SH: Minulla ei ole tuohon yksinkertaista selitystä, vaikka olenkin paljon asiaa ajatellut. Joka tapauksessa tuo sekoitus on ideologia-analyysin näkökulmasta äärimmäisen tärkeää. Ensinnäkin voin sanoa, puhtaasti kuvailevasti eikä minään selityksenä, että sekoituksen olemassaolo on karistanut minulta viimeisetkin rippeet uskomuksesta, että ideologiat esiintyisivät jotenkin loogisesti johdonmukaisina. Silti haluan korostaa, että ideologioilla on eräänlainen diskursiivinen ja retorinen logiikka, mutta niiden logiikka ei ole sisäisen, rationaalisen johdonmukaisuuden logiikkaa.

Toiseksi pidän mahdollisena, että kenellä tahansa meistä, subjekteina, on samaan aikaan ilmiselvästi toisilleen vastakkaisia ideologisia näkemyksiä. Thatcherismissä on tärkeää juuri se, että se käyttää hyväkseen näitä erilaisia ideologisia repertuaareja. Se ei käytä vain yhtä ideologista diskursia, yhtä hallitsevaa diskurssia. Se on pikemminkin yhdistelmä erilaisista diskursiivisista muodoista ja siksi sen ilmaiset ideologiset subjektit saattavat olla jopa vastakkaisia.

Mutta miten tämä sekoitus voidaan selittää? Itse olen alkanut ymmärtää, historiallisen tarkastelun kautta, että olemme tulkinneet väärin porvarillisen ideologian muotoutumista. Ekonomistinen lähestymistapamme on saanut meidät näkemään porvarillisen ideologian pääasiallisesti poliittisen taloustieteen ehdoilla. Siksi olemme unohtaneet, että poliittisen taloustieteen ohella oli koko ajan vaikuttamassa muita ideologisia diskursseja: koti-seutuun, perheeseen ja patriarkaattiin liittyvät ideologiat. Toisin sanoen: olen alkanut kysyä, onko thatcherismin ilmentämä sekoitus jotakin uutta vai onko porvarillinen ideologia aina ollut monimuotoisempi kuin olemme osanneet nähdä.

Gramscin ohella Louis Althusser ja Ernesto Laclau ovat nimiä, jotka esiintyvät usein Hallin kirjoituksissa ideologiasta. Thatcherismin analyysiin liittyen hän nostaa esille Althusserilta interpellaation ja Laclaulta kondensaation käsitteen (ks. näistä Hall ja Donald 1986). Interpellaatio tarkoittaa Althusserilla prosessia, missä yhteiskunnalliset ideologiat "kutsuvat" itselleen subjekteja; nuo subjektit eivät siis ole olemassa valmiina, vaan ne

on kutsuttava esiin, konstruoitava. Kondensaatio taas liittyy ideologioiden muuntumiseen: kutsuessaan subjekteja erilaiset ideologiset ainekset muuntuvat tarkoituksenmukaiseksi kokonaiskäsitykseksi yhteiskunnasta. Thatcherismi on esimerkki tuonkaltaisesta erilaisten ideologisten aineiden muuntumisesta tarkoituksenmukaiseksi kokonaiskäsitykseksi yhteiskunnasta. Juuri ideologioiden kondensaation kautta voidaan ymmärtää se Stuart Hallin edellä tekemä päätelmä, että ideologioiden logiikka on diskursiivista ja retorista.

Gramsci, Althusser ja Laclau ovat tärkeällä sijalla Hallin ideologia-analyysissä myös siksi, että he kaikki nostavat esille ideologian ja arkiajattelun yhteyden (ideology and common sense). Thatcherismin ideologisen politiikanteon eräs ominaispiirre on Hallin mukaan se, että se on onnistunut muuntamaan politiikkansa ihmisten arkiajattelun tasolle.

TH: Äskettäin julkaistussa artikkelissa (Hall 1988) sanot thatcherismin osoittavan, että politiikan logiikka toimii kielen logiikan tapaan: jos vain yrität tarpeeksi kovaa, voit aina tehdä asian toisin. Viitaten käynnissä olevaan keskusteluun kansallisen terveydenhuoltojärjestelmän (NHS) rahoituksesta toteat lisäksi, että eri puolueiden esittämien vaihtoehtojen toteutumisesta ei ratkaise jokin vastustamaton historian laki vaan poliittis-ideologisen toiminnan tehokkuus; ja ennen kaikkea se, miten toimitaan populaaripolitiikan ja arkiajattelun teatterissa ("in the theatre of popular politics and popular conceptions"). Siis jos nyt vertaamme toisiinsa Labourin kapeaa parlamentarismia ja thatcherismin

harjoittamaa ideologista politiikkaa, tarkoittaako edellä lainattu johtopäätöksesi sitä, että thatcherismi on ollut tehokkaampi muuntamaan politiikkaansa populaaripolitiikan ja arkiajattelun kielelle?

SH: Koska Labour on niin voimakkaasti pitäytynyt taktiseen parlamentarismiin, sen piirissä ei ole ymmärretty, että parlamentaarista demokratiaa toteutetaan parlamenttia huomattavasti laajemmassa teatterissa: populaaripolitiikan ja arkiajattelun teatterissa. Jos haluaa voittaa poliittisesti, on todellakin voitettava poliittisesti. Ei ole mahdollista erottaa taloutta politiikasta ja olettaa, että talouden voittaminen tuo itsestään poliittisen voiton; taistelussa on yhdistettävä toisiinsa poliittiset, taloudelliset ja ideologiset ulottuvuudet. Haluan tehdä eron sen tyyppiseen marxismiin, jonka perinteessä ideologia ja politiikka on alistettu taloudelle. Juuri sitä tarkoitan, kun sanon, ettei poliittista taistelua ratkaise jokin vastustamaton historian laki. Jos haluaa voittaa poliittisesti, on toimittava kaikilla tasoilla, mukaanlukien populaaripolitiikan alue.

Hämmästyttävää minusta on se, että oikeisto on pelannut vasemmistoa menestyksekkäämmin populaaripolitiikan teatterissa. Se on kyennyt muuntamaan suuret teoriansa arkiajattelun kielelle. Juuri tässä taidossa Thatcher on täydellinen esimerkki. Miten hoidat omaa talouttasi? Jos panet rahaa säästöön, silloin Sinulla on, mitä tarpeen tullen käyttää. Näin hän kiinnittää politiikkansa ihmisten jokapäiväisiin pyrkimyksiin, jotka sinänsä eivät välttämättä ole thatcherilaisia; hän vain tunnistaa ne ja esittää niihin liittyvän poliittisen ohjelman. Hän sulauttaa näin toisiinsa poliittisen ohjelman ja

ihmisten arkipäiväiset pyrkimykset. Toisin sanoen: hän konstruoi ideologisesti ihmiset tietyllä tavalla. Althusserilaisittain voidaan sanoa, että ideologisesti ihmiset eivät ole olemassa, ennen kuin heidät konstruoidaan tietyllä tavalla politiikan subjekteiksi.

Politiikan kiinnittäminen ihmisten arkipäiväisiin pyrkimyksiin - Hall käyttää tässä ilmaisua "aspirations" - kuvaa thatcherismin populistista luonnetta. Hall myöntää, että Laclau'n analyysi fascismin valtaannoususta Italiassa ja sen populistisesta strategiasta on sovellettavissa thatcherismin analyysiin. Hall nostaa esille italialaisen fascismin analyysistä kaksi teemaa: 1) Populistisena liikkeenä fascismi pyrki kokoamaan luokkarajat ylittävän poliittisen liittoutuman (allianssin). 2) Sen valtaantulossa oli keskeistä kaiken kattava anti-luonne: liberalismien vastaisuus, demokration, pasifismin ja kommunismin vastustaminen. (Ks. näistä Hall ja Donald 1986)

Thatcherismin strategiassa keskeistä on ollut sosiaalidemokraattisen hyvinvointiyhteiskunnan vastustaminen.

SH: Kun Thatcher tuli valtaan konservatiivisessa puolueessa vuonna 1975, hän määritteli poliittiseksi vastustajaksi keynesiläisen hyvinvointiyhteiskunnan, sosiaalidemokraattisen konsensuksen. Tätä valtablokkia vastaan hän ryhtyi mobilisoimaan populaaridemokraattista liikettä. Hän asetti itsensä kansan puolelle; hänestä tuli pienen ihmisen puolustaja byrokratiaa vastaan.

Samalla kun thatcherismi mobilisoi liikettä hyvinvointiyhteiskuntaa

ja sen byrokratiaa vastaan, sen oli pyrittävä valtaan valtiossa. Sen oli toimittava valtablokkia vastaan, mutta samalla pyrittävä keskittämään valta itselleen. Tämä on eräs thatcherismin mielenkiintoisia puolia kautta sen historian. Samalla kun se on pyrkinyt pysyttelemään valtablokin vastaisena populistisena liikkeenä, se on luonut hyvin keskitetyn valtakoneiston. Thatcherin hallitus on interventivistisempi, puuttuu keskitetysti enemmän yhteiskunnan kulkuun kuin mikään aikaisempi hallitus Britanniassa. Itse olen kutsunut Thatcherin hallitustapaa autoritaariseksi populismiksi erotuksena demokraattisesta populismista (Hall 1980). Tällä käsitteellä kuvaan thatcherismin kahta puolta: Se haluaa asettua kansan puolelle, jakaa kansalle osakkeita, lisätä kuluttajan valtaa tai koululaisten vanhempien valtaa. Toisaalla on thatcherismin autoritaarinen, valtaa keskittävä puoli, esimerkkinä opetusministeri Kenneth Baker, joka haluaa viedä paikallishallinnolta koulutukseen liittyvän päätösvallan, tarttua tiukemmin yliopistojen ohjaksiin jne.

Kaiken kaikkiaan thatcherismin menestys osoittaa, että keynesiläisen hyvinvointiyhteiskunnan arvot eivät ole juurtuneet brittiläiseen yhteiskuntaan niin syvälle kuin olemme luulleet, ei sen enempää poliittisesti kuin kulttuurisestikaan. Vuoden 1945 jälkeen aina 1960-luvun loppuun - jaksona, jolloin Labour ainakin näytti hallitsevalta puolueelta - ihmiset tottuivat ajattelemaan, että kukaan ei voisi koskaan kääntää tuota virtaa takaisin, jopa taantumuksellisten hallitusten olisi toimittava samoilla ehdoilla.

TH: Siirtäkäämme nyt näkökulmaa, thatcherismin kautta, ideo-

logia-analyysin metodologiin kysymyksiin. Jos lainaan erästä käyttämäsi käsitettä (Hall ja Donald 1986), voitaneen sanoa, että thatcherilainen populismi on esimerkki "multidiskursiivisesta" ideologiasta; se ei operoi yhden hallitsevan ideologian puitteissa, vaan muuntaa käyttöönsä erilaisia ideologisia diskursseja. Toteat myös, että tämänkaltaisia diskursseja ei tule analysoida puhtaasti luokkapohjaisina. Ne ovat pikemminkin luonteeltaan luokkarajat ylittäviä, erilaisten luokkavoimien liittoutumiin pyrkiviä. Voinemme siis tehdä sen yleisen johtopäätöksen, että ideologiset diskurssit ovat luokkarajat ylittäviä. Jos näin on, missä määrin yhteiskuntaluokka on edelleen hyödyllinen kategoria ideologia-analyysissä?

SH: Yhteiskuntaluokka on edelleen hyödyllinen käsite ideologia-analyysissä, mutta sen merkitys on nähtävä rajatumpana. Ensinnäkin on sanottava, ettei luokka selitä ideologiaa. Määrittelemällä luokka ei välttämättä päästä kiinni sen ideologiaan. Sen sijaan on todennäköistä, että luokka määrittelee eräitä sellaisia etuja, intressejä, jotka ovat vaikuttamassa ideologioihin. Mutta intresseille puolestaan on ominaista, että ne on itsessään määriteltävä ideologisesti. Niinpä tiettyjen luokkaintressien paikallistaminenkaan ei selitä ideologiaa. Luokka on vain yksi niistä tekijöistä, joita ideologia-analyysissä on otettava huomioon. Sen avulla voidaan määritellä tiettyjä kollektiiveja, suhteessa taloudellisiin aseisiin, pääomaan ja omistukseen.

Mutta sen jälkeen on edelleen kysyttävä, miten nuo asemat poliittisesti artikuloidaan.

Aikaisemmin luokka nähtiin ideologioita selittävänä tekijänä. Mutta haluan korostaa, ettei luokan ja ideologian välillä välttämättä ole mitään vastaavuutta. Toisaalta haluan rajata luokan merkitystä ideologia-analyyseissä myös seuraavasti: Luokan lisäksi ideologiat organisoituvat monien muiden yhteiskunnallisten asemien kautta. Sosiaalinen sukupuoli (gender) on eräs tällainen tekijä, samoin etnisten ryhmien jäsenyys.

TH: Haluaisin suhteuttaa sen, mitä sanot luokan rajatumasta merkityksestä ideologia-analyyseissä, brittiläisen yhteiskunnan rakenteellisiin muutoksiin. Itse kuvaat (Hall 1988) brittiläisen yhteiskunnan nykyistä kehitysvaihetta jälkifordilaiseksi. Tätä edeltäneen fordilaisen yhteiskunnan murtuminen on kaikkialla näkyvissä. Minulle henkilökohtaisesti vaikuttavin muistutus tuosta ovat olleet Sheffieldin ympäristön suunnattomat, tyhjentyneet terästehtaat. Olenko oikeassa, jos oletan, että fordilaisen yhteiskunnan työvoimavaltaiset, keskiteytyt tuotantorakenteet loivat edellytykset luokkapohjaisemmalle politiikalle kuin jälkifordilaisen yhteiskunnan pitkälle automatisoidut ja hajautetummat rakenteet?

SH: On tietysti totta, että politiikka on aikaisemmin ollut luokkapohjaisempaa. Mutta sijoittaisin tuon jakson aikaan ennen sitä yhteiskuntamuotoa, mitä kutsun fordilaiseksi. Tarkoitän fordilaisella yhteiskunnalla toista teollista vallankumousta. Britannialle tuo vaihe merkitsi hidasta suhteellista taantumaa, samalla kun Amerikka, Japani ja Saksa alkoivat nousta hallitsevampaan asemaan 1800-luvun loppuun tultaessa. Britannian huip-

pukausi oli ennen tätä vaihetta, varhaisen teollisen vallankumouksen aikana. Oletan, että tuolloin teollisuuteen perustuvan luokkajaon muotoutuminen oli suunnaton historiallinen prosessi. En usko, että luokka silloinkaan oli ainoa ihmisten sosiaalisen identiteetin lähde; mutta tuo suunnaton historiallinen prosessi alisti voimallaan muut sosiaaliset identiteetit. Tässä mielessä katson, että luokkaidentiteetin merkitys on nyt vähenemässä.

Toisaalta on muistettava, että luokka-asetat ovat historiallisesti muuttuvia. Meidän ei siis tule langeta siihen harhaan, että luokkayhteiskuntaa ei olisi enää lainkaan olemassa. Luokan organisoiva, läsnäoleva merkitys ei vain enää ole sama kuin aikaisemmin. Itse käytän luokan käsitettä kuvaamaan niitä sosiaalisia rakenteita, jotka syntyvät taloudellisten suhteiden pohjalta. Tässä mielessä luokka on edelleen tärkeä tekijä. Se vaikuttaa siihen, missä ihmiset asuvat, miten paljon heillä on käytettävissä rahaa, miten he voivat kouluttaa lapsensa. Kukaan tuskin voinee kieltää, etteikö luokka edelleen olisi tärkeä kategoria brittiläisessä yhteiskunnassa, taloudellisten suhteiden mielessä.

TH: Näkemyksesi yhteiskuntaluokan rajoitetummasta ideologisesta merkityksestä on eräs thatcherismiä koskevien analyyseisi läpileikkaavista teemoista. Se ilmenee toisaalta thatcherismin populismin luokkarajat ylittävässä ideologisessa diskurssissa, toisaalta siinä, miten arvioit mahdollisuuksia thatcherismin vastaisen poliittisen opposition kokoamiseen. Oppositiovoimia kuvatessasi käytät sellaisia kokoavia käsitteitä kuin vasemmisto tai edistykselliset voimat. Et sen sijaan puhu esim. työväenluokasta tai työväenluokkaisesta politiikasta.

Thatcherismin vastaisen opposition lähtökohdaksi määritteletkin demokraattisen radikalismien ja siihen pohjautuvat uudenlaiset poliittiset liittoutumat. Minusta tämä on selvästi erilainen lähestymistapa kuin niillä tutkijoilla, jotka ovat pyrkineet työväenluokan uudelleen määrittelyyn nykykapitalismin tilannetta vastaavaksi. Mainittakoon näistä esimerkkinä vaikkapa Erik Olin Wright.

SH: Ero on mielestäni seuraava: Erik Olin Wright yrittää muuttaa luokan määritelmää sisällyttämällä siihen erilaisia lisätekiäjiä kuten työyhteisöjen määräysvaltasuhteet. Näin hän edelleen voi käyttää luokan käsitettä kuvaamaan muutunutta yhteiskunnallista tilannetta. Minä etenen toista tietä. Rajoitan luokan määrittelyä ja otan samalla huomioon muita tekijöitä. Mutta en suinkaan halua luopua kokonaan luokan käsitteestä. Monet asiat yhteiskunnassamme määräytyvät edelleen ihmisten taloudellisesta asemasta, yhteiskunnan voimavarojen jako, köyhyys, työtilaisuudet. Luokkapoliitikka on näin kaikkialla ympärillämme. Mutta koska näen sen merkityksen rajatumpana, en näe luokkaa automaattina, joka sinällään antaa perusteet poliittiselle ideologialle. Kun tällä perusteella suosittelen thatcherismin vastaiselle oppositiolle liittoutumispoliitikkaa, tarkoitan kahta asiaa: Uudet yhteiskunnalliset liikkeet eivät sinällään, kuten eräät vasemmistolaiset tuntuvat ajattelevan, voi muodostaa lähtökohtaa yleiselle hegemonistiselle politiikalle. Mutta toisaalta en usko myöskään siihen, että tuohon tavoitteeseen päästään millään luokkapohjaisella politiikalla. Siksi uskon uusien liittoutumien politiikkaan.

TH: Tarkoittaako tämä sitä, että myös liittoutumien politiikassa

on kuitenkin oltava vahva luokkapohja mukana?

SH: Ehdottomasti. Kun puhun vasemmistosta, tarkoitan työväenluokan poliittisia liikkeitä ja niiden kanssa liittoutuneita voimia. Kaivostyöläisten lakko kuvaa hyvin tätä ongelmakenttää. Siis miten puolustamme kaivostyöläisten oikeuksia? Arthur Scargill (kaivostyöläisten liiton puheenjohtaja) sanoi, että kootaan kaikki kaivostyöläiset yhteen ja pannaan pystyyn luokkataistelu thatcheriläistä vihollista vastaan. Ongelmana tässä ratkaisussa on se, että puolet kaivostyöläisistä ei liity taisteluun, vaan nostaa palkkaa samaan aikaan kun muut lakkoilevat. Käytetty luokan määrittely ei anna lähtökohdaksi yhtenäistä poliittista subjektia. Ja vaikka onnistuisimmekin yhdistämään kaikki kaivostyöläiset yhteiseen taisteluun, miten saada mukaan ne miljoonat muut ihmiset, jotka eivät ole edes nähneet kaivostyöläistä, puhumattakaan että olisivat käyneet kaivoksessa. Miksi heidän tulisi puolustaa kaivostyöläisen asiaa? Nämä ihmiset olisi kuitenkin saatava mukaan, jotta kaivostyöläisten luokkapohjainen taistelu kääntyisi voitoksi.

Itse asiassa oli hämmästyttävää, miten kaivoslakko sai ihmiset liikkeelle jopa täällä Lontoossa, omalla asuntoalueellani. Mutta tuossa liikkeellelähdössä ei ollut mitään poliittista, se tapahtui puhtaasti hyväntekeväisyyden puitteissa. Mutta tuolle ihmisten huolestumiselle olisi ollut mahdollista antaa poliittisempi sisältö. Se olisi voinut olla myös tämän asuntoalueen ihmisten taistelu osoittamalla kaivoslakon yhteydet yleisempiin kysymyksiin: energiahuollon vaihtoehtoihin, ihmisten uudelleenkoulu- tukseen, taantuvan teollisuuden luomiin yleisiin ongelmiin. Heite-

tääkö teollisuudesta ulos lentäneet ihmiset suoraan työttömyyteen vai yritetäänkö heidän hyväkseen tehdä jotakin? Näin ihmiset olisivat voineet tajuta, että kaivoslakkoo on osa laajempaa kysymystä siitä, millä tavoin Britannia toteuttaa välttämättömän taloudellisen muutoksen. Näin ihmiset olisivat saattaneet kokea elämänsä liittyvän kaivostyöläisten lakkoon, ei vain hyväntekeväisyyden kautta, vaan aktiivisen poliittisen solidaarisuuden kautta. Mutta huomattakoon: Tuo oivallus ei olisi tapahtunut siksi, että nuo ihmiset tunsivat olevansa kaivostyöläisiä tai edes työväenluokkaa, vaan siksi, että he tunnistivat yhteisen poliittisen intressin. Liittoutumien politiikka on yhteisten poliittisten intressien konstruointia ihmisille, jotka saattavat olla lähtöisin erilaisista yhteiskuntaluokista ja yhteiskunnallisista asemista.

TH: Keskustelumme on tuonut esille ainakin kaksi ideologia-analyysin kannalta keskeistä näkökulmaa. Toinen niistä on se korostus, että ideologiat ovat luonteeltaan multidiskursiivisia; niiden logiikka ei ole sisäisen ja rationaalisen johdonmukaisuuden logiikkaa, vaan kielen diskursiivista ja retorista logiikkaa. Toinen näkökulmista liittyy käsitykseen yhteiskuntaluokan rajatumasta merkityksestä ideologian tarkastelussa. Jos panemme nämä kaksi johtopäätöstä tiukasti rinnakkain, millainen kokonaiskäsitys niistä syntyy ideologia-analyysin lähtökohdaksi?

SH: Ensinnäkin ideologia-analyysissä on otettava huomioon se, mitä kutsun reduktioksi; sen on otettava huomioon analyysin kohteena olevan tilanteen rakenteelliset piirteet ja määrittelyt. Vaikka korostankin, että ideologia toimii kuin kieli - toisin sanoen: toimii

diskursiivisesti, diskurssien tapaan ja niiden sisällä - ideologioilla on aina tietyt ehdot, joita Althusser kutsuu niiden olemassaolon poliittisiksi, taloudellisiksi ja rakenteellisiksi ehdoiksi. Tämä Althusserin määrittely ei tarkoita samaa kuin se käsitys, jonka mukaan talous viime kädessä määrää ideologiset muodot. Se sen sijaan korostaa, että historiallisesti ideologiat ovat artikuloituneet tiettyjen taloudellisten asemien kautta. Ideologiat eivät siis ole kieliä, jotka liitelevät vapaasti ympäriinsä vailla mitään määrittelyä tai historiallista paikkaa.

Ideologioiden olemassaolon ehtojen reduktio on kartan piirtämistä. On tunnistettava maasto, jossa ideologiset muutokset ovat tapahtuneet. Olemassaolon ehdot toimivat kuin sulkuportti: ne saavat veden virtaamaan tiettyyn suuntaan ja tämä ennen muuta siksi, että näin on tapahtunut pitkän historiallisen jakson kuluessa. Kun kartta on piirretty, voidaan siirtyä diskursiiviselle tasolle ja kysyä, mitä parhailaan vaikuttavat ideologiat ovat, mihin uusiin artikulaation muotoihin ne pyrkivät.

TH: Miten määrittelet tämänkaltaisen ideologia-analyysin suhteen diskurssiianalyysiin?

SH: Ne ovat hyvin lähellä toisiaan, sillä - kuten olen sanonut - ideologioiden analyysi on diskurssien analyysiä. Olen tullut vakuutuneeksi siitä Laclauin ja eräiden muiden korostuksesta, että diskursiiviset rakenteet ovat kaikenlaisen artikulaation pohjana; artikulaation mallit ja rakenteet ovat diskursiivisia. Artikulaatio on mukana kielen toiminnassa, ja samoin näen yhä enemmän myös politiikan toimivan: artikuloitua. Kutsunkin itseäni artikulaatioteoreetikoksi. Tämänkaltaisen lähestymistapa liittyy kes-

keisesti diskursiivisen käsitteeseen, jonka mukaisesti kaikki inhimillinen toiminta tapahtuu merkitysten puitteissa ja edellyttää merkitysten konstruoinnista ja kääntämistä.

Kaikki edellä sanottu liittyy ideologia-analyysiini läheisesti diskurssianalyysiin. Mutta olen toisaalta havainnut monien diskurssianalyysin soveltajien jättävän huomiotta sen, mitä edellä kutsuin ideologioiden olemassaolon ehtojen reduktioksi. He näyttävät oletta- van, että diskursseissa on mahdollista artikuloida mitä tahansa. Tähän liittyen haluan todeta kielen luonteesta seuraavaa: Kieli on siinä mielessä loputon, ettei se koskaan saavuta pistettä, missä sen merkityksiä ei voisi muuttaa. Mitä tahansa nyt sanonkin, joku voi ilmaista sen hetken päästä toisin. Mutta ideologia katkaisee kielen virran. Se sanoo: tarkoitan vapautta tällä tavoin, en niinkuin sinä. Ja juuri tässä kohdassa tulee mukaan valta. Kieli voidaan nähdä maailman kuvaamisena, representaationa; ideologia on valtaa. Juuri tässä risteyksessä, maailman kuvaamisen ja vallan kohtauspisteessä, kielen ja ideologian kohtauspisteessä, syntyy mielestäni merkitys. Merkityksen syntyminen edellyttää kielen virran katkaisemista.

Mihin siis tarvitaan ideologian käsitettä? Se tarvitaan osoittamaan sitä kohtauspaikkaa, missä kulttuurinen representaatio, kulttuuriset muodot, kohtaavat vallan. Siinä kytkennässä on ideologia. Semiotiikan harrastajat ovat olleet kiinnostuneita representaatiosta mutta eivät vallasta. Marxilaiset ovat olleet kiinnostuneita vallasta mutta eivät representaatiosta. Oman kiinnostukseni määrittäisin Foucault'n mukaan: olen kiinnostunut tietoon liittyvästä vallasta (know-

ledge power), maailman tiedostamisen ja vallan suhteesta.

Haastattelun sisältöön liittyvää Stuart Hallin tuotantoa:

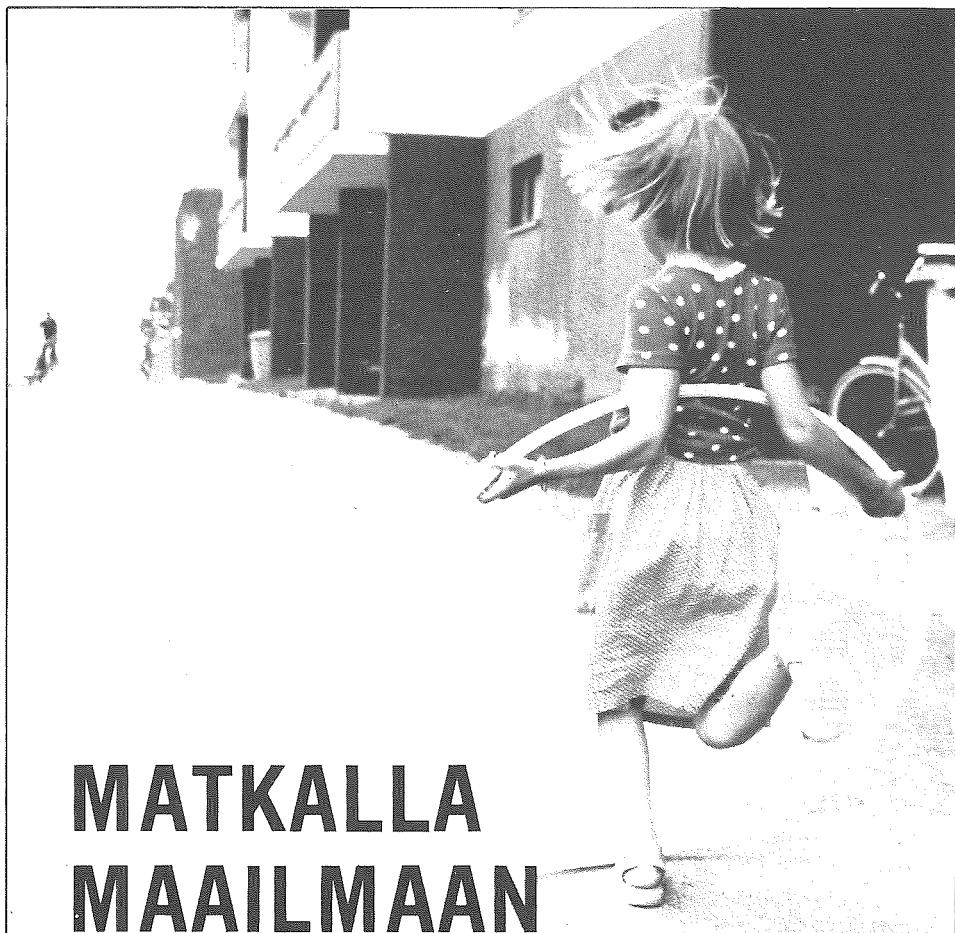
- DONALD, James ja HALL, Stuart (ed.): Politics and Ideology. Open University Press, Milton Keynes, 1986.
- HALL, Stuart. The "Political" and the "Economic" in Marx's Theory of Classes. Teoksessa: HUNT, A. (ed.). Class and Class Structure. Lawrence and Wishart, London, 1977.
- HALL, Stuart. Rethinking the "Base-and-Superstructure" Metaphor. Teoksessa: BLOOMFIELD, J. (ed.). Class, Hegemony and Party. Lawrence and Wishart, London, 1977.
- HALL, Stuart. Race, Articulation and Societies Structured in Dominance. Teoksessa: UNESCO, Sociological Theories: Race and Colonialism. UNESCO, Paris, 1980.
- HALL, Stuart. Popular democratic versus authoritarian populism, Two ways of taking democracy seriously. Teoksessa: HUNT, Alan (ed.). Marxism and Democracy. Lawrence and Wishart, London, 1980.
- HALL, Stuart ja JEFFERSON, Tony (ed.). Resistance through rituals: youth subcultures in post-war Britain. Hutchinson, London, 1976.
- HALL, Stuart et al.: Politics and ideology: Gramsci. Teoksessa: Centre for Contemporary Cultural Studies: On Ideology. Hutchinson, London, 1978.
- HALL, Stuart et al.: Policing the Crisis, Mugging, the State, and Law and Order. Macmillan, London, 1978.
- HALL, Stuart et al. (ed.). Culture, Media, Language: Working Papers in Cultural Studies, 1972-1979. Hutchinson, London, 1980.
- HALL, Stuart ja JAUQUES, Martin (ed.). The Politics of Thatcherism. Lawrence and Wishart, London, 1983.
- McCLENNAN, Gregor, HELD, David, HALL, Stuart (ed.). State and society in contemporary Britain: a critical introduction. Polity, Cambridge, 1984.
- McCLENNAN, Gregor, HELD, David, HALL, Stuart (ed.). The Idea of the Modern State. Open University Press, Milton Keynes, 1984.

Seuraavat artikkelit Marxism Today -lehdessä:

- The Culture Gap. Vol. 28 (1) 1984, 18-22.
- Faith, Hope or Clarity. Vol. 29 (1) 1985, 15-19.
- Realignment - For What? Vol. 29 (12) 1985, 12-17.
- No Light at the End of the Tunnel.

Vol. 30 (12) 1986, 12-16.

- In Praise of the Peculiar. Vol. 31 (4) 1987, Gramsci Supplement (vi-vii).
- Gramsci and Us. Vol. 31 (6) 1987, 16-21.
- Blue Election, Election Blues. Vol. 31 (7) 1987, 30-35.
- Thatcher's Lessons. Vol. 32 (3) 1988, 20-27.

MATKALLA MAAILMAAN

Monitieteinen aikakauslehti

Naistutkimus — Kvinnoforskning

Ensimmäinen numero elo-syyskuun vaihteessa 1988

Toimitus ja tilaukset: Tampereen yliopisto, Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos, PL 607, 33101 Tampere.

Puhelin 931-156 585 / päätoimittaja Liisa Rantalaiho
931-156 950 / toimitussihteeri Jaana Vuori.